

ZNAČILNOSTI EKONOMSKIH NEENAKOSTI V SLOVENIJI

dr. Ana Murn, Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, Ljubljana

JEL: E640, I310

UDK: 330.59

Povzetek

Neenakosti pri bruto dohodkih in premoženju so v Sloveniji okoli povprečja držav EU oziroma evrskega območja. Dohodkovne neenakosti bolj kot v drugih državah znižuje močna progresivna obdavčitev dela, nekoliko manj pa tudi socialni transferji, zato so neenakosti pri neto dohodkih med najnižjimi med državami EU. Na nizko dohodkovno neenakost vplivata relativno nizka neenakost pri plačah zaposlenih za polni delovni čas in pri pokojninah. Relativno nizka neenakost pri plačah je med drugim posledica zakonsko določene minimalne plače in relativno dobre izobrazbene ravni delovno aktivnih. K majhni neenakosti pri pokojninah pa prispevata določeni najnižja in najvišja pokojninska osnova. Ocene premoženjskih neenakosti, ki temeljijo na statistiki ECB, kažejo, da so razlike v premoženju večje kot v dohodkih in so približno na ravni povprečja evrskega območja.

Ključne besede: dohodkovna neenakost, premoženjska neenakost, neenakost potrošnje, srednji razred

Abstract

Inequalities in gross income and wealth in Slovenia are close to the EU and euro area averages. As income inequalities are, to a greater extent than in other Member States, being reduced by (a) highly progressive taxation of income from work and (b) social transfers, inequalities in net income, on the other hand, are among the lowest in the EU. The low overall income inequality is also due to the relatively low inequality in the wages of full-time employees and of pensions. The low inequality in wages is partly due to the statutory minimum wage and to the relatively favourable educational structure of the workforce, while the low inequality in pensions is attributable to the institute of the lowest and highest pension assessment base. Meanwhile, according to wealth inequality estimates based on the ECB's surveys, disparities in wealth are greater than disparities in income and are close to the euro area average.

Key words: income inequality, wealth inequality, consumption inequality, middle class

Uvod

V zadnjih letih sta ekonomska in družbena neenakost pogosta tema ekonomskih in socioloških znanstvenih razprav. Srakar in Verbič (2015) menita, da je na to precej vplivala izdaja Pikettyjevega dela Kapital v 21. stoletju. Z razvojem novih metodologij in podatkovnih zbirk ter po sprejetju temeljnih izhodišč merjenja ekonomske in družbene blaginje prebivalstva (Stiglitz, Sen, Fitoussi, 2009) so prodornejši postali tudi drugi ekonomisti (Stiglitz, Atkinson, Milanović, Saez, Zucman ipd.). Odzvale pa so se tudi mednarodno uveljavljene institucije (Svetovna banka, IMF, OECD). Na podlagi podatkov o dohodkih (podatkovno in metodološko je področje ekonomskih neenakosti najbolj razvito) so dokazovali, da so procesi, kot so tehnološki napredek, globalizacija, liberalizacija trga dela ipd., močno povečali dohodkovne neenakosti v družbi. V literaturi prej pojmovane pozitivne učinke neenakosti so zamenjale nove raziskave, ki z bolj sofisticiranimi metodami dokazujejo, da so velike ekonomske neenakosti za gospodarsko rast in razvoj družbe škodljive.

Obravnavana neenakosti v Sloveniji sega v sedemdeseta in osemdeseta leta prejšnjega stoletja, ko je bila Slovenija še del Jugoslavije. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se v slovenski strokovni literaturi začnejo študije o značilnostih revnih gospodinjstev in socialno-ekonomskih značilnostih revščine. Stanovnik (1997) poleg prikaza metodološkega pristopa k merjenju dohodkovne revščine analizira značilnosti dohodkovno revne populacije¹ v obdobju 1983–1993 in ugotavlja, da značilnosti dohodkovno revne populacije v Sloveniji postajajo vse bolj podobne značilnostim v drugih evropskih državah. V obdobju 1992–2009 se je neenakost v porazdelitvi bruto dohodkov nekoliko povečala, vendar je davčni sistem povsem »nevtaliziral« povečano neenakost bruto dohodkov zaposlenih, saj se je koeficient koncentracije neto dohodkov v tem obdobju celo zmanjšal (Stanovnik in Verbič, 2012). Avtorja menita, da ima dohodninski sistem v Sloveniji močno prerazdelitveno vlogo, ki zagotavlja relativno

¹ Kot dohodkovno revno populacijo Stanovnik opredeli 10 % gospodinjstev, ki imajo najnižje ekvivalentne dohodke.

nizko raven dohodkovne neenakosti².

V svetu že dlje časa nastajajo metodologije, ki bi lahko merile neenakosti v vseh državah sveta. Ker predvsem manj razvite države nimajo mikro podatkov o dohodkih, potrošnji in premoženju posameznikov, podatki o premoženju pa so pomanjkljivi tudi v gospodarsko razvitih državah, se na svetovni ravni uporabljajo podatki iz nacionalnih računov gospodinjstev, podatki o porazdelitvi dohodkov, premoženja in potrošnje med gospodinjstvi in člani gospodinjstev pa se zbirajo z vprašalniki (anketami). Za Slovenijo in države Evropske unije se pri porazdelitvi dohodkov od leta 2005 uporablja Anketa o življenjskih pogojih (European Survey on Income and Living Conditions – EU SILC), s katero se podatki zbirajo vsako leto. Porazdelitve potrošnje (izdatkov za končno potrošnjo) se v Sloveniji izvajajo (od leta 2012 na tri leta, prej vsako leto) z Anketo o porabi v gospodinjstvih, za države Evropske unije pa v zbirki Household Budget Survey (HBS), ki se zagotavlja vsakih pet let. Od leta 2009 podatke o porazdelitvi premoženja zbira tudi Evropska centralna banka (ECB) s podatkovno zbirko Household Finance and Consumption Survey (HFCS), ki se polni različno, bodisi vsaki dve leti bodisi vsaka tri leta. Prvi prikaz zbirke podatkov in na njej temelječa analiza iz leta 2013 zaradi premajhnega vzorca zajetja za Slovenijo ni imela uporabne vrednosti.

V prispevku prikazujemo značilnosti ekonomskih neenakosti v dohodkih, premoženju in v potrošnji, pri čemer uporabljamo razpoložljive anketno zbrane in statistično prilagojene podatkovne vire, ki omogočajo vpogled v porazdelitve v Sloveniji in EU (oziroma evrskem območju). Ker metodologije in podatkovni viri dohodkov, premoženja in potrošnje niso usklajeni, ne omogočajo medsebojnih primerjav³. Z vidika zajetja virov dohodkov, premoženja in potrošnje razhajanja niso velika, z izjemo zajetja gospodinjstev iz najvišjih dohodkovnih razredov (nižja zajetja zaradi slabega poročanja oziroma skrivanja premoženja v davčnih oazah), večja so pri enotah izkazovanja, zato lahko vsaj delno ocenimo vplive dohodkovnih in premoženjskih neenakosti na potrošnjo. V prispevku ocenjujemo tudi, kako se dohodki, potrošnja in premoženje razporejajo med nižjim, srednjim in visokim razredom prebivalstva, kar še bolj nazorno kaže, kako neenakosti vplivajo na premoženjski položaj različnih slojev prebivalstva.

V prvem poglavju podajamo teoretična in empirična dognanja o ekonomskih neenakostih v svetu, pri čemer se osredotočamo na vzroke in posledice njihovega naraščanja predvsem v zadnjih tridesetih letih. V drugem

poglavju ugotavljamo temeljne značilnosti ekonomskih neenakosti v Sloveniji na podlagi razpoložljivih podatkov o porazdelitvah dohodkov, premoženja in potrošnje na gospodinjstva in člane gospodinjstev na podlagi izbranih kazalnikov in ocene njihove porazdelitve na nižji, srednji in višji razred prebivalstva. Pri povečanju dohodkovnih neenakosti skušamo ugotoviti tudi, ali so izkazana povečanja posledica krize, ki je Slovenijo močno prizadela, ali so odraz svetovnih trendov zadnjih treh desetletij. Na koncu prispevka podajamo sklepne ugotovitve.

1. Vzroki in posledice ekonomskih neenakosti

Vzroki sprememb v porazdelitvah in povečevanja neenakosti pri dohodkih in premoženju, pri čemer se neenakosti pri premoženju povečujejo hitreje in so bistveno večje, so v pomembni spremembi porazdelitve dohodkov med kapitalom in delom ter v širitvi plačne vrzeli med visokimi in nizkimi plačami (United Nations, 2013). Neenakosti v dohodkih in premoženju vplivajo tudi na neenakosti v potrošnji.

Različni avtorji navajajo različne sezname **vzrokov sprememb v porazdelitvi dohodkov in dohodkovnih neenakostih**, najpogosteje pa jih uvrščajo v tri skupine, nanašajo pa se na trg dela, tehnološki razvoj in globalizacijo. Pomemben dejavnik dohodkovnih neenakosti in razlik v razpoložljivem dohodku gospodinjstev so tudi prerazdelitveni učinki socialnih transferjev in davkov, pri slednjih so razlike odvisne od stopnje progresivnosti davčnih sistemov.

Najpogosteje navedeni razlogi *sprememb na trgu dela* so prav tako trije. Prvi je rast plač novih poklicev. Zaradi tehnološkega napredka se povečuje povpraševanje po usposobljenih delavcih, ki jih izobraževalni sistem (ponudba) ne more zagotavljati tako hitro, kot raste povpraševanje, kar na trgu dela povzroči rast plač teh delavcev (Atkinson, 2013). Drugi razlog temelji na dejstvu, da se delež tradicionalnih del znižuje, hkrati pa se znižuje tudi delež zaposlitev za polni delovni čas (OECD, 2015). Tretji razlog pa izhaja iz politike pospeševanja konkurenčnosti in nižje rasti plač od rasti produktivnosti. Po ugotovitvah IMF (2015) in tudi OECD (2015) se je v zadnjih dveh desetletjih ta trend močnejše odrazil v Evropi in na Japonskem. Evropski parlament (European Parliament, 2014) to pripisuje tehnološkemu napredku in globalizaciji.

Tehnološki razvoj se uvršča v drugo skupino vzrokov dohodkovnih neenakosti, nekateri ga uvrščajo celo v prvo, nedvomno pa je s prvo povezan, saj se razvoj novih tehnologij odraža tudi na trgu dela. Povečevanje konkurenčnosti teži k čedalje večji produktivnosti, zato v proizvodnem procesu ni več potrebne toliko delovne

² Ginijev količnik porazdelitve neto dohodkov zaposlenih se je zmanjšal z 0,296 leta 1992 na 0,285 leta 2009.

³ Metodološka neskladja se nanašajo predvsem na: (1) zajemanje virov dohodkov, potrošnje in premoženja; (2) enote izkazovanja: na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva, na člana gospodinjstva ali na gospodinjstvo, (3) izražanje vrednosti v povprečju ali mediani, (4) uporabi cenovnih vrednosti: izkazovanje v evrih, drugih nacionalnih valutah ali s standardi kupne moči).

sile različnih kvalifikacij in večšin (Autor, Dorn, 2013). Le majhnemu delu družbe, običajno so to lastniki kapitala, kontrolorji in majhen del delavcev (strokovnega in tehničnega kadra) se plače in dohodki povečujejo. Dohodkovna vrzel med delavci in lastniki kapitala se zelo hitro povečuje.

Globalizacija je proizvod trgovinske liberalizacije, ki je zajela cel svet, pomeni pa prosti pretok blaga, storitev, kapitala in ljudi, vključno s pretoki tehnologij in informatike, trgovine, financ in investicij, proizvodnje in mednarodnih migracij (OECD, 2015). Med najvidnejšimi tokovi globalizacije so neposredne tuje investicije. Posledica globalizacije je spremenjena delitev v proizvodnji ustvarjenega dohodka, ki predvsem v razvitih gospodarstvih (članicah OECD) znižuje deleže, namenjene delu (OECD 1990: 66,1 %; 2000: 61,7 %), kar je posledica konkurence in zmanjševanja regulacij trga dela (OECD, 2015). Pomemben vzrok padanja deleža plač v delitvi dohodka in povečanja dohodkovne neenakosti so tudi imigracije, saj imigranti znižujejo plače slabše plačanih delavcev v razvitih državah (United Nations, 2013). Procesi globalizacije povečujejo tudi izogibanje plačilu davkov, kar je dodatni razlog za povečanje dohodkovnih neenakosti (posledično pa tudi premoženjskih). Zaradi globalizacije se je močno razvil tudi *finančni sektor*, kjer so plače in druge bonitete, ki izhajajo iz zaposlitve, zelo visoke. Države z močnim finančnim sektorjem izkazujejo velike neenakosti dohodkov in premoženja (IMF, 2015).

Literatura navaja različne *vplive ekonomskih neenakosti na gospodarski razvoj in družbo*. Med vplivi na gospodarstvo se najpogosteje navaja, da visoka raven dohodkovne neenakosti povzroča ekonomsko nestabilnost, finančne krize, dolg in inflacijo, kar negativno vpliva na dolgoročno gospodarsko rast. O vplivu ekonomskih neenakosti na *gospodarsko rast* so v teoriji mnenja deljena. Majhne ekonomske neenakosti pospešujejo rast, spodbujajo inovacije in podjetništvo ter posameznikom omogočajo, da zberejo sredstva, potrebna za začetek novega posla in pridobitev dobre izobrazbe (United Nations, 2013; Dorn, 2016). Povsem drugače je pri visokih ravneh neenakosti, ki na gospodarsko rast vplivajo dolgoročno negativno (Berg, Ostry, 2011; IMF, 2015; OECD, 2014). Koncentracija dohodkov namreč znižuje agregatno potrošnjo in s tem gospodarsko rast, saj premožnejši potrošijo manjši del svojih dohodkov kot revnejši, kar znižuje agregatno povpraševanje.

Med *posledicami ekonomskih neenakosti na družbo* se v teoriji in empiričnih raziskavah pogosto izpostavlja, da visoka in trajnostna raven ekonomskih neenakosti povzroča neenakosti med prebivalstvom in visoke družbene stroške v obliki izgubljenih potencialov in slabši varnosti (IMF, 2015). Med izgubljene potenciale sodijo otroci in mladi revnejših staršev, ki ne morejo zagotoviti

razmer za razvoj zmožnosti svojih otrok (OECD, 2015a). Drugo pomembno področje je zagotavljanje varnosti. Tveganja in šoki ne prizadenejo vseh ljudi na enak način. Za ekonomske šoke (stečaj, izguba zaposlitve, kriza) in naravne nesreče so ranljivejši revnejši, za povečani kriminal pa premožnejši. Proti tveganjem in šokom obstajajo posebna zasebna zavarovanja, ki si jih revnejši sloji prebivalstva ne morejo privoščiti.

Koncentracija premoženja je proces, ki pod določenimi pogoji pomaga povečevati premoženje premožnejšim posameznikom (Piketty, 2015). Praviloma izhaja iz treh neenakosti: v dohodkih, varčevanju in donosih kapitala (Saez, Zucman, 2014), pomemben dejavnik pa je tudi inflacija. Dohodki premožnejših so visoki in presegajo potrošnjo, zato del dohodkov usmerijo v varčevanje. Obrestne mere za varčevanje rastejo sorazmerno s privarčevanimi sredstvi oziroma premoženjem. Donosi kapitala so pri premožnejših zaradi asimetričnih informacij, ki premikajo inovacije in produktivne investicije, pomemben vir za ustvarjanje novega premoženja. Premožnejši imajo na voljo donosnejše investicije kot revni, zato jih tudi inflacija ne prizadene. Pomemben dejavnik povečevanja premoženja je tudi lobiranje, to je uporaba politične moči za kopičenje bogastva posameznih skupin prek posebnih koristi, ki jih zagotavljajo države. Naraščanje premoženjske neenakosti povečuje koncentracijo kapitala, ki nadalje prispeva k naraščanju dohodkov in premoženja (učinek snežne kepe) (Piketty, 2015).

Dohodkovne in premoženjske neenakosti povzročajo tudi **neenakosti v potrošnji**. Revnejša in bolj zadolžena gospodinjstva so bolj nagnjena k potrošnji, zato se mejna nagnjenost k trošenju zmanjšuje z višino premoženja. Izsledki študije (Arrondel, Lamarche in Savignac, 2015) kažejo, da je potrošnja gospodinjstev, ki se soočajo s pritiski dolga, bolj občutljiva na finančno premoženje na dnu premoženjske porazdelitve.

Doslej so bile posebne strokovne pozornosti deležne skupine prebivalstva in gospodinjstev, ki so po dohodkih, premoženju in potrošnji v spodnjih porazdelitvah, kjer so njihovi dohodki prenizki za zadovoljevanje osnovnih življenjskih potreb. Prebivalstvo in gospodinjstva z najnižjimi dohodki se srečujejo z revščino in težavami, ki jih ta prinaša tudi v obliki zmanjšane dostopnosti do izobraževanja, zdravja, kulture in drugih storitev, ki krepijo življenjske potenciale. Najnovejše ekonomske razprave pa se osredotočajo na **srednji razred**, saj se dohodki srednjega razreda povezujejo s potrošnjo, ki vpliva na gospodarsko rast, prenizki dohodki pa povečujejo zadolževanje gospodinjstev, kar vpliva tudi na gospodarsko stabilnost (Alichi, Kantenga, Solé, 2016). Procesi globalizacije in učinki krize ter ukrepi države, ki so blažili krizo, so najbolj prizadeli prav srednji razred (posebno nižji srednji razred), ki se postopno znižuje, kar kažejo tudi številne študije (Kochhar, Fry, 2015).

2. Značilnosti ekonomskih neenakosti v Sloveniji

Na podlagi razpoložljivih podatkov o porazdelitvah dohodkov, potrošnje in premoženja, zbranih s posebnimi anketami, ki so statistično prilagojene agregatnim podatkom iz nacionalnih računov gospodinjstev in strukturi gospodinjstev ter izkazani na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva ali na gospodinjstvo, ugotavljamo temeljne značilnosti porazdelitev in ekonomskih neenakosti v Sloveniji. Pri povečanih dohodkovnih neenakostih skušamo ugotoviti tudi, ali so izkazana povečanja posledica krize, ki je Slovenijo močno prizadela, ali so odraz svetovnih trendov.

2.1 Porazdelitev dohodkov in dohodkovne neenakosti

Neto razpoložljivi dohodek, ki se ugotavlja z anketami in uporablja pri porazdelitvah dohodkov, pomeni denarni razpoložljivi dohodek in del dohodka v naravi. Denarni razpoložljivi dohodek gospodinjstva obsega neto dohodke vseh članov gospodinjstva (iz zaposlitve, vključno z nadomestilom za prehrano in prevoz na delo, iz samozaposlitve, pokojnine, nadomestila za brezposelnost, nadomestila za bolniško odsotnost, štipendije, družinske in socialne prejemke, obresti, dividende, denarne transferje, prejete od drugih gospodinjstev), od katerih se odštejejo transferji, plačani drugim gospodinjstvom, ter davek na premoženje, vključno z nadomestilom za uporabo stavbnega zemljišča. Tako izračunanemu denarnemu dohodku se prišteje tudi del dohodka v naravi (boniteta za uporabo službenega avtomobila za zasebne namene in del vrednosti lastne proizvodnje samozaposlenih, tj. vrednost izdelkov, prenesenih v gospodinjstvo iz lastne delavnice, podjetja ali trgovine) (Eurostat, SURS, SILC). Neto razpoložljivi dohodek se izkazuje na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva.⁴

Neenakost porazdelitve ekvivalentnega neto razpoložljivega dohodka – **dohodkovna neenakost** – je bila v Sloveniji v obdobju 2005–2015 razmeroma nizka in stabilna, malenkostno se je povečala šele po letu 2012 (tabela 1). Slovenija še vedno ostaja (v letu 2015) skupaj s Češko, Slovaško in Finsko država z najnižjimi dohodkovnimi neenakostmi, pri čemer nizke neenakosti izkazuje skoraj polovica članic. V skupino se uvrščajo vse tri nordijske države ter devet pretežno srednjeevropskih držav in Malta.

V Sloveniji, ki je leta 2009 doživela hudo krizo, in po varčevalnih ukrepih v letih 2012 in 2013, ki so povzročili ponovni upad gospodarske aktivnosti, se je v obdobju 2008–2015⁶ povprečni **ekvivalentni neto razpoložljivi dohodek** nominalno povečal za 12,8 %, pri čemer so se dohodki od dela zaradi močnega znižanja zaposlenosti povečali le za 8,1 % (enako iz zaposlitve in samozaposlitve), nekoliko manj družinski in socialni prejemki (7,8 %), močno (26,4 %) pa so se povečali dohodki iz pokojnin z dodatki. Zaradi krize, varčevalnih ukrepov in reform (zlasti reforme socialnih pravic in pokojninske reforme) je med posameznimi leti prišlo do različnih nihanj, na splošno je ekvivalentni neto razpoložljivi dohodek v času krize zaradi ukrepov, ki so blažile krizo, približno ohranjal vrednost, v času varčevalnih ukrepov in reform pa jo izgubljal (tabela 2).

Dohodki iz zaposlitve so se nominalno zmanjšali dvakrat. Prvič leta 2010, ko je država umaknila sveženj gospodarskih ukrepov za blažitev krize in so bili zaradi stečajev podjetij in množičnih odpuščanj zaposlenih najbolj prizadeti dohodki iz zaposlitve v zasebnem sektorju, in drugič v letih 2012 in 2013 ob sprejetju varčevalnih ukrepov, ki so zniževali dohodke iz zaposlitve javnim uslužbencem. **Dohodki iz samozaposlitve** so se v obdobju 2009–2013 močno zmanjšali, njihova ponovna rast po letu 2013 je bila bolj odraz vladne politike (subvencioniranje samozaposlovanja in zaposlovanja brezposelnih iz nuje) kot pa podjetniških aktivnosti⁷.

Tabela 1: Kazalniki dohodkovne neenakosti, Slovenija 2008–2015, Ginijev količnik⁵

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ekvivalentni neto razpoložljivi dohodek (SURS, EU-SILC)	0,234	0,227	0,238	0,238	0,237	0,244	0,250	0,245
Ekvivalentni neto dohodek iz dela in kapitala (SURS, EU-SILC)*	0,404	0,394	0,421	0,426	0,431	0,441	0,443	0,439
Ekvivalentni bruto razpoložljivi dohodek od dela in kapitala (OECD)**	0,419	0,446	0,450	0,455	0,466	0,467	n. p.	n. p.

Vir podatkov: Eurostat, OECD, SURS.

Opomba: (1) * SURS in Eurostat kazalnik imenujeta neto razpoložljivi dohodek pred socialnimi transferji (pokojnine so del socialnih transferjev). (2) ** po OECD-jevi metodologiji se med dohodke iz dela štejejo tudi socialni transferji za boleznine in vrednost proizvodov, proizvedenih za lastno potrošnjo. (3) n. p. = ni podatkov.

⁴ Ekvivalentni neto razpoložljivi dohodek je kvocient med neto razpoložljivim dohodkom gospodinjstva in številom ekvivalentnih odraslih članov gospodinjstva. Pri tem uporabljamo OECD-jevo ekvivalentno lestvico, ki nosilcu gospodinjstva pripiše vrednost 1, vsakemu naslednjemu družinskemu članu, staremu 14 let in več, 0,5, otrokom do 14 leta starosti pa vrednost 0,3. Tako ima npr. štiričlansko gospodinjstvo z dvema otrokoma 2,1 ekvivalenta odraslih.

⁵ Ginijev količnik je mera za koncentracijo dohodka in lahko ima vrednost med 0 in 1.

⁶ V tekočem letu se izkazujejo razpoložljivi dohodki prejšnjega leta, zato obdobje 2008–2015 prikazuje dohodke iz obdobja 2007–2014.

⁷ Število samozaposlenih se je v obdobju 2008–2010 močno povečalo (z 99 na 119 tisoč), do leta 2013 upadlo na 109 tisoč, v letu 2014 pa ponovno povečalo na 116 tisoč.

Tabela 2: Nominalne stopnje rasti povprečnega ekvivalentnega neto razpoložljivega dohodka, Slovenija, 2008–2015, v %

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dohodki iz dela	8,8	-2,7	0,9	-0,7	-2,0	0,0	4,1
- Dohodek iz zaposlitve	7,8	-2,0	1,3	-0,4	-1,3	-1,3	4,0
- Dohodek iz samozaposlitve	17,5	-9,3	-3,0	-3,1	-10,5	14,6	5,1
Pokojnine z dodatki	7,8	1,7	3,7	5,0	-0,4	3,5	2,7
Družinski in socialni prejemki	5,1	10,0	3,7	1,1	-7,1	-2,2	-2,1
- Družinski prejemki	12,6	5,5	3,0	1,5	-8,5	-8,4	-10,9
- Socialni prejemki	1,8	12,2	4,0	1,1	-6,6	0,5	1,5
Drugi dohodki	49,1	-7,0	7,1	4,7	11,5	30,7	4,8
RAZPOLOŽLJIVI DOHODEK	8,8	-0,7	1,8	0,7	-2,1	1,1	2,9

Vir: SURS, SILC; preračuni UMAR.

Opomba: postavka drugi dohodki zajema dohodke iz kapitala, razliko med prejetimi in danimi transferji med gospodinjstvi, dohodke otrok, davke na premoženje, razliko med doplačili in vračili dohodnine (Metodološko pojasnilo, SURS).

Med letoma 2008 in 2015 je prišlo do večjih *strukturnih premikov na trgu dela*, ki so vplivali na dohodke prebivalstva. Število delovno aktivnih se je znižalo za 7,9 %, zaposlenih skupaj za 10,4 %, še bolj pa zaposlenih v delovnem razmerju s polnim delovnim časom (11,7 %). Kriza in spremenjene razmere na trgu dela so povečale zaposlitve za določen čas, delne zaposlitve, samozaposlitve in druge oblike zaposlovanja, kar je vplivalo na spremembe porazdelitve dohodkov iz trga dela. Takšni trendi so v državah OECD prisotni že dlje časa. Med letoma 1995–2010 se je delež delavcev, zaposlen za polni delovni čas, v državah OECD zmanjšal s 53 % na 41 %, leta 2013 pa je v teh državah že okoli tretjina vseh zaposlenih v nestandardnih zaposlitvah (zaposlitve za določen čas, z nepolnim delovnim časom), na Nizozemskem pa že več kot polovica (OECD, 2015; OECD, 2015a).

Že tako majhen delež dohodkov iz dela (zaposlitev in samozaposlitev) v prvem kvintilnem razredu se je zmanjšal za 0,3 o. t. (s 6,1 na 5,8 %), po naključju pa se je za prav toliko o. t. povečal delež dohodkov v petem kvintilnem razredu (z 38,2 na 38,5 %). Neenakosti dohodkov iz dela in kapitala so se povečale bolj kot neenakosti neto razpoložljivega dohodka in so tudi precej višje. Povečanje neenakosti je odraz povečanih zaposlitev za določen čas, delnih zaposlitev in samozaposlitev. Podatki o plačah za polni delovni čas⁸ na prejemnika kažejo, da se je Ginijev količnik pri neto plačah med letoma 2009 in 2015 še rahlo znižal (z 0,261 leta 2009 na 0,238 leta 2009), na kar sta pomembno vplivala zakonski dvig minimalne plače v letu 2010, ki je zvišal najnižje plače, ter varčevalni ukrepi v javnem sektorju, ki so v letih 2012 in 2013 progresivno znižali plače, torej višje plače nekoliko bolj od nižjih (Murn, Kajzer, Bratuž Ferk, Selan in Sodja, 2017). Vrzel med

⁸ Izračuni UMAR na podlagi SURS-ovih podatkov o mesečnih plačah za zaposlene pri pravnih in fizičnih osebah, ki so celo leto delali pri istem delodajalcu s polnim delovnim časom.

povečanimi neenakostmi pri dohodkih od dela in kapitala (na ekvivalentnega člana gospodinjstva) in zmanjšanimi neenakostmi pri plačah redno zaposlenih za polni delovni čas (na prejemnika) lahko vsaj delno pojasnimo s precej povečanim številom zaposlenih in verjetno precej nižjimi plačami tistih, ki nimajo rednih zaposlitev za polni delovnih čas (v različnih oblikah prekarnega dela). Na ta trend so gotovo vplivale svetovne razmere na trgu dela, povečanje tega pojava v Sloveniji pa je kriza le še pospešila.

Pokojnine v strukturi neto razpoložljivega dohodka prispevajo okoli 20 %. Njihov delež v neto razpoložljivem dohodku se je v obdobju 2008–2015 povečal, do manjšega nominalnega znižanja je zaradi varčevalnih ukrepov prišlo le v letu 2013. Rast pokojnin z dodatki je bila v času krize posledica usklajevanja pokojnin, v obdobju 2010–2013 pa večje rasti števila upokojencev pred sprejetjem nove zakonodaje in ob njenem sprejetju. Porazdelitev pokojnin je na prejemnika po dohodkovnih razredih zelo enakomerna, Ginijev količnik znaša 0,22 in se v obdobju 2010–2015 ni spremenil (Murn, Kajzer, Bratuž Ferk, Selan in Sodja, 2017). K majhni neenakosti prispevata določeni najnižja in najvišja pokojninska osnova.

Družinski in socialni prejemki (socialni transferji), ki zavzemajo v razpoložljivem dohodku manjši delež (okoli desetine), dohodkovne neenakosti iz dela in kapitala blažijo le delno zaradi relativno majhnega obsega, pa tudi zato, ker se dobršen del teh dohodkov gospodinjstev razporeja po dohodkovnih razredih neodvisno od dohodkovnih položajev prejemnikov (npr. nadomestila za bolniško in porodniško odsotnost). V času krize so se povečali zaradi delovanja avtomatičnih stabilizatorjev (zelo visokega povečanja nadomestila za brezposelnost), kar je bilo posledica velikega števila brezposelnih in povečanja odmernega odstotka za nadomestilo za brezposelnost, in zaradi posebnih vladnih

Tabela 3: Porazdelitev prebivalstva po razredih, Slovenija, 2007, 2010, 2013–2015, v %

Razred	2007	2010	2013	2014	2015
Nižji	17,1	18,3	20,4	20,4	19,2
Srednji	71,4	69,9	68,0	67,3	69,3
- Nižji srednji	58,0	56,3	54,9	54,3	56,7
- Višji srednji	13,4	13,6	13,1	13,0	12,6
Visoki	11,5	11,8	11,6	12,3	11,5

Vir: Eurostat.

ukrepov socialne politike, ki so povečali družinske in socialne prejemke. Po letu 2012 so se s sprejetjem nove zakonodaje o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev in varčevalnih ukrepov družinski in socialni prejemki začeli hitro zniževati, zaradi oživitve gospodarske aktivnosti in večjega zaposlovanja po letu 2014 pa so se zmanjšala tudi nadomestila za brezposelnost.

Dohodkovne neenakosti, ki nastajajo na trgu, znižujejo tudi **obdavčitve**. Čeprav kazalnika o neenakosti ekvivalentnih bruto in neto razpoložljivih dohodkov iz dela in kapitala zaradi različnih metodoloških izhodišč⁹ nista povsem primerljiva, so neenakosti pri bruto dohodkih višje kot pri neto dohodkih. Da so progresivne obdavčitve pomemben dejavnik zniževanja dohodkovne neenakosti, kažejo tudi neenakosti med bruto in neto plačami na prejemnika ter podatki o vplivu progresivnih obdavčitev na dohodke in dohodnino. Številne olajšave in progresivne stopnje obdavčitev po davčnih razredih so omogočile, da so bili v letu 2014 davčni zavezanci od prvega do vključno šestega decilnega razreda deležni najnižje, komaj 16 % obdavčitve (Murn, Kajzer, Bratuž Ferik, Selan in Sodja, 2017). Predhodno sta do podobnih ugotovitev prišla tudi Stanovnik in Verbič (2012), ki sta z analizo porazdelitve plač in dohodkov v Sloveniji v obdobju 1991–2009 ugotovila, da se je v celotnem preučevanem obdobju neenakost dohodkov nekoliko povečala, vendar je davčni sistem povsem nevtraliziral povečano neenakost primarnih dohodkov. Do leta 2017 Slovenija obdavčitve dela in kapitala ni spreminjala, leta 2017 pa je nekoliko znižala obdavčitev prejemnikov visokih dohodkov.

Večje dohodkovne neenakosti praviloma znižujejo **delež prebivalstva v srednjem razredu**¹⁰. Med letoma 2007 in 2015 se je ta delež v Sloveniji znižal za 2,1 o. t., za prav toliko pa se je povečal delež prebivalstva v nižjem razredu. Delež prebivalcev v visokem razredu je

v obdobju ostal nespremenjen (tabela 3).

Na ravni EU je med letoma 2008 in 2015 delež prebivalstva v srednjem razredu (59 %) ostal skoraj nespremenjen. Po zastopanosti srednjega razreda po posameznih skupinah držav so očitne razlike. Srednji razred je najmočneje zastopan v nordijskih državah (okoli 70 %) in v srednji Evropi (okoli 65 %), v drugih skupinah držav pa je precej šibkejši. Najnižje deleže dosega Bolgarija (37 %) in Romunija (42 %). Po zelo strogih varčevalnih ukrepih se je delež srednjega razreda močno zmanjšal tudi v Grčiji (na 44 %).

Za razdelitev ekvivalentnega razpoložljivega dohodka po razredih uporabljamo zaradi drugačnega statističnega združevanja razpoložljivih podatkov nekoliko prilagojeno opredelitev razredov. V nižjem razredu so dohodki 1. in 2. decilnega razreda, v nižjem srednjem od 3. do 6. decilnega razreda, v višjem srednjem 7. in 8. decilnega razreda in v višjem razredu 9. in 10. decilnega razreda. To opredelitev uporabljamo tudi pri razporejanju premoženja in potrošnje.

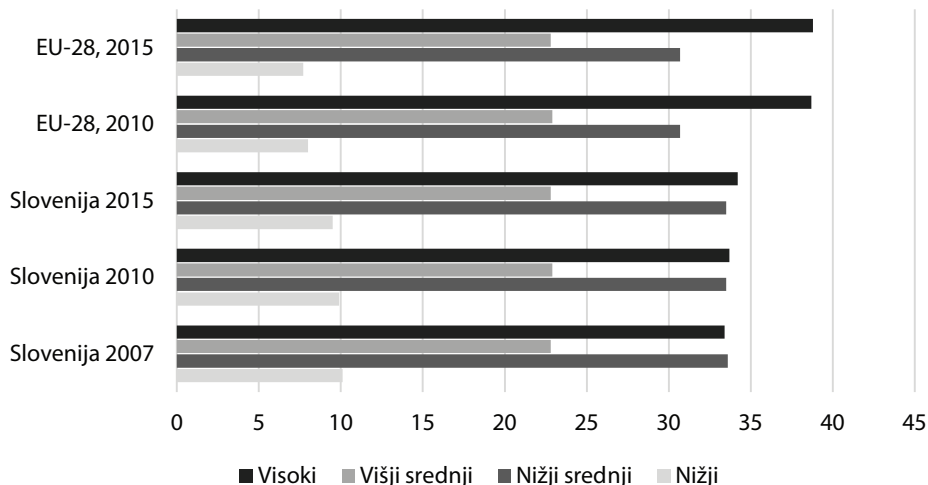
V porazdelitvi ekvivalentnega neto razpoložljivega dohodka Slovenija čedalje bolj sledi svetovnim trendom. Delež dohodkov v nižjem razredu se hitro znižuje (podobno tudi v EU v obdobju 2010–2015), povečuje pa se delež dohodkov v visokem razredu. Leta 2015 so bili deleži dohodkov v nižjem in v nižjem srednjem razredu v Sloveniji še višji kot v EU, v višjem srednjem razredu enaki, v visokem dohodkovnem razredu pa krepko nižji (slika 1).

Svetovni gospodarski procesi in gospodarska kriza v Sloveniji postopno spreminjata tudi strukturo ekvivalentnega neto razpoložljivega dohodka po razredih. Deleži dohodkov iz zaposlitve se znižujejo v nižjem in nižjem srednjem razredu, kar je nedvomno posledica svetovnih dohodkovnih trendov, povečujejo pa v višjem srednjem in višjem razredu. V nižjem in nižjem srednjem dohodkovnem razredu se izpadi dohodkov iz zaposlitve delno krijejo s povečanimi dohodki iz samozaposlitve ter z družinskimi in socialnimi prejemki, a ne dovolj, da bi se v obeh razredih ohranjala raven dohodkov iz leta 2007.

⁹ Po OECD-jevi metodologiji se med dohodke iz dela štejejo nadomestila za bolezen in vrednost proizvodov, proizvedenih za lastno potrošnjo.

¹⁰ V nižji razred smo uvrstili ekvivalentne dohodke, nižje od 60 % mediane ekvivalentnih dohodkov, v nižji srednji ekvivalentne dohodke od 60 do 130 % mediane ekvivalentnih dohodkov, v višji srednji od 130 do 160 % mediane ekvivalentnih dohodkov in v visoki razred ekvivalentne dohodke, višje od 160 % mediane ekvivalentnih dohodkov, pri čemer »dohodek« pomeni neto razpoložljivi dohodek.

Slika 1: Deleži neto ekvivalentnega razpoložljivega dohodka po razredih, Slovenija in EU-28, 2007, 2010, 2015, v %

Vir: Eurostat, preračuni UMAR.

Opomba: v nižjem razredu so dohodki 1. in 2. decilnega razreda, v nižjem srednjem od 3. do 6. decilnega razreda, v višjem srednjem 7. in 8. decilnega razreda in v višjem razredu 9. in 10. decilnega razreda.

2.2 Porazdelitve premoženja in premoženjske neenakosti

Podatki o porazdelitvi premoženja so precej bolj nezanesljivi kot podatki o porazdelitvah dohodkov. Prvi razlog temelji na dejstvu, da veliko držav, vključno s Slovenijo, v okviru nacionalnih računov še nima popolne premoženjske bilance. Drugi razlog pa je relativno kratka tradicija anketnega zbiranja podatkov o premoženju in njihovi porazdelitvi po različnih vrstah gospodinjstev. Za evrsko območje, vključno za Slovenijo, podatke zbira Evropska centralna banka (ECB) v okviru posebne raziskave Household Finance and Consumption Survey (HFCS), pripravljene po vzoru ameriške raziskave (Survey of Consumer Finance – SCF), ki jo pripravlja Ameriška centralna banka (FED). Podatki HFCS zajemajo realno premoženje (osnovna sredstva, med katerimi so najpomembnejša stanovanja), finančno premoženje (vsa finančna sredstva) in tudi finančne obveznosti (zadolženost gospodinjstev) in so bili prvič zbrani za leto 2009, drugič pa za leto 2014. Za Slovenijo so uporabni le podatki za leto 2014, za leto 2009 je bilo anketiranih

premalo gospodinjstev.

Porazdelitev bruto in neto premoženja gospodinjstev kaže, da so v Sloveniji precej večje premoženjske neenakosti, kot so neenakosti pri porazdelitvi dohodkov. Porazdelitev premoženja se določa v bruto in neto vrednosti. Bruto vrednost premoženja zajema realno in finančno premoženje, razliko med bruto in neto premoženjem pa predstavljajo finančne obveznosti gospodinjstev, ki se na državni ravni prav tako izkazujejo v premoženjskih bilancah gospodinjstev (tabela 4).

Porazdelitev bruto premoženja (p90/p10) Slovenijo uvršča v sredino glede na druge analizirane države, kar je le malo pod povprečjem držav evrskega območja. Premoženjske neenakosti so v Sloveniji precej večje kot na Slovaškem, Madžarskem, v Španiji in na Malti, to je v državah z najnižjimi neenakostmi, hkrati pa tudi bistveno nižje kot v Nemčiji in Latviji, kjer so neenakosti nekajkrat večje kot v Sloveniji ali v povprečju evrskih držav. Te izračune potrjuje še pogosteje izražena premoženjska neenakost, in sicer v **deležu bruto premoženja**

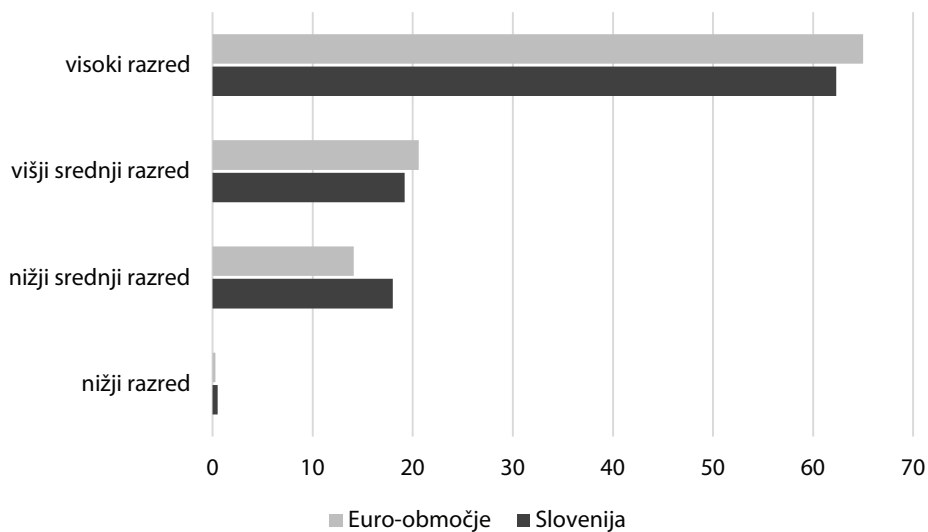
Tabela 4: Porazdelitev bruto in neto premoženja na gospodinjstvo, Slovenija in evrsko območje, 2014, v tisoč EUR

	Slovenija		Evrsko območje (20 držav)	
	Bruto premoženje	Neto premoženje	Bruto premoženje	Neto premoženje
Povprečje premoženja	144,3	137,7	252,7	223,3
Točkovna primerjava, p90/p10	163,5	366,6	206,5	496,0

Vir: ECB, HFCS, 2016a.

Opombe: (1): v HFCS je ECB poleg držav evrskega območja (razen Litve) zajel še Madžarsko in Poljsko. (2) p10 pomeni deseti percentil, p20 dvajseti percentil itd.

Slika 2: Porazdelitev bruto premoženja na gospodinjstvo, po razredih, Slovenija in evrsko območje, 2014, v %

Vir: ECB, HFCS, 2016a.

Opomba: nižji razred = spodnjih 20 %; nižji srednji razred = 20–60 %; višji srednji razred = 60–80 % in višji razred je 80–100 %.

najbogatejših 10 % gospodinjstev. V Sloveniji ta delež znaša 47,3 % bruto premoženja in je le malo manjši od povprečja držav evrskega območja (48,1 %)¹¹.

Večina **bruto premoženja** Slovenije (62,3 %) leta 2004 pripadal visokemu razredu, ki zajema zadnja dva decilna razreda premoženjske porazdelitve. Ker je nižji razred (spodnjih 20 %) skoraj brez premoženja, njihov delež je le 0,5 %, ima preostalih dobrih 37,2 % premoženja srednji razred, od tega dobra polovica višji srednji razred (slika 2). 60 % gospodinjstev Slovenije je imelo leta 2014 le 18,5 % bruto premoženja. Na celotnem analiziranem evrskem območju je koncentracija bruto premoženja v višjem in višjem srednjem razredu še nekoliko višja kot v Sloveniji, zato imata nižji srednji in nižji razred le 14,4 % bruto premoženja.

Ker je v nižjem razredu kar precej gospodinjstev z obveznostmi, večjimi od bruto premoženja, torej z negativno neto vrednostjo premoženja (v Sloveniji 3,6 % in evrskem območju 5,2 %), je pri **neto vrednosti** koncentracija premoženja v visokem razredu še nekoliko višja.

2.3 Porazdelitev in neenakosti potrošnje

Potrošnja gospodinjstev, merjena z izdatki zanjo, je opredeljena v Anketi o porabi v gospodinjstvih (SURS). Obsega izdatke za življenjske potrebe (potrošni izdatki) in druge izdatke. Med drugimi izdatki je okoli

¹¹ Izračunana vrednost neto premoženja 10 % najbogatejših je zaradi večjih zadolžitve predvsem med manj premožnimi gospodinjstvi evrskega območja še višja in znaša 51,2 % (ECB, 2016, str. 4).

70 % izdatkov za stanovanje, hišo (nakup, prenova, velika dela), v to skupino pa so uvrščeni še davki in samopríspevki, varčevanje, denarni prenosi in darila, življenjsko zavarovanje, prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, denarne kazni za prekrške in nadomestila škode. Potrošnja obsega vrednosti kupljenega blaga in uporabljenih storitev ne glede na to, ali je bilo oboje plačano v gotovini ali na kredit. Potrošnja ločeno prikazuje vrednosti z denarno vrednostjo lastne proizvodnje ali brez nje. Potrošnja z denarno vrednostjo lastne proizvodnje obsega poleg potrošnje denarnih sredstev tudi vrednost lastne proizvodnje, porabljene v gospodinjstvu (hrana, pijača, drva za ogrevanje). Rezultati, objavljeni za posamezno leto do vključno leta 2010, temeljijo na združenem vzorcu treh zaporednih let, podatki pa so preračunani na srednje leto, ki se uporablja kot referenčno leto. V letu 2012 je bila anketa izvedena na večjem vzorcu, podatke so se prenehali združevati, pogostnost izvajanja anket pa je se je podaljšala na tri leta. Podatki o potrošnji gospodinjstev se v Sloveniji izkazujejo na gospodinjstvo ali na člana gospodinjstva, ne pa tudi na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva.

V Sloveniji se je **neenakost potrošnje na gospodinjstvo** (v evrih) do leta 2008 povečevala, od tedaj pa se je zaradi posledic krize in varčevalnih ukrepov začela naglo zmanjševati. Leta 2015 se je v primerjavi z letom 2012 še zmanjšala (tabela 5). V obdobju 2008–2012 se je potrošnja znižala nominalno za 7,2 %, na zmanjšanje neenakosti je vplivala povečana potrošnja v prvem kvintilnem razredu in njeno močno znižanje v petem. Znižanje povprečne potrošnje na gospodinjstvo in po

posameznih kvintilnih razredih ni posledica znižanja dohodkov gospodinjestev, saj so se dohodki začeli zniževati šele po letu 2012, temveč posledica znižanja premoženja gospodinjestev¹², verjetno pa tudi bojzani pred izgubo zaposlitve, zniževanjem dohodkov, manjšim kreditiranjem gospodinjestev in splošnimi nestabilnimi gospodarskimi razmerami v Sloveniji in EU. Po letu 2012 je zmanjšanje potrošnje močno povezano tudi z znižanjem razpoložljivih dohodkov gospodinjestev. V letu 2015 se je v primerjavi z letom 2012 potrošnja komaj opazno povečala, vendar niti nominalno ni dosegla ravni leta 2008.

Neenakost ekvivalentne potrošnje v standardih kupne moči (SKM) se je v Sloveniji v obdobju 2005–2010¹⁴ zmanjšala. Razmerje kvintilnih razredov 80/20 se je znižalo z 1,79 (2005) na 1,72 (2010), kar izhaja iz hitrejše rasti potrošnje v prvem kvintilnem razredu (24,0 %) od rasti v petem (19,2 %). Med članicami EU se Slovenija uvršča med države z majhno stopnjo neenakosti. Na splošno pa so razlike v izkazanih neenakostih v potrošnji med državami leta 2010 razmeroma majhne in precej manjše, kot so bile izkazane za leto 2005. V celoti se je potrošnja, izražena v evrih, v Sloveniji med letoma 2005 in 2010 povečala za 32,5 %, kar je precej več od povprečja EU-27 (4,9 %), s tem pa se je zaostanek Slovenije za povprečjem EU zmanjšal na 17,6 %. Povečevanje potrošnje je bilo občutnejše v državah z velikimi zaostanki glede na evropsko povprečje (Bolgarija, Romunija, Latvija), na Irskem, Švedskem in v Združenem kraljestvu pa je bila negativna, kar pomeni, da se je v teh državah potrošnja v letu 2010 precej zmanjšala.

S spremembami življenjske ravni prebivalstva in sprejetimi ukrepi ekonomske politike se je v letih 2000–2015 spreminjala tudi **struktura potrošnje v Sloveniji**. V obdobju gospodarske rasti in posledično rasti dohodkov prebivalstva (2000–2008) se je delež izdatkov za življenjske potrebščine (brez denarne vrednosti lastne proizvodnje) zniževal, še zlasti hrane in brezalkoholnih

pijač, medtem ko so se močno povečali drugi izdatki, povezani s stanovanjem in hišo, ki niso del potrošnih izdatkov. V obdobju krize in znižanja življenjske ravni (2008–2012) je delež izdatkov za življenjske potrebščine ponovno povečal, najbolj občutno za hrano in brezalkoholne pijače. V celotnem obdobju 2008–2015 gospodinjstva Slovenije najbolj obremenjujejo hitro naraščajoči izdatki za stanovanja, ki so posledica rasti stroškov, predvsem pa političnih odločitev, ki so gospodinjstva obremenile z raznimi dajatvami, ki se plačujejo kot davki na najemnine in kot okoljski prispevki ob porabi energije in komunalnih storitev. Leta 2015 se je delež izdatkov za stanovanja, vodo, električno energijo, plin in drugo gorivo povzpел že na 13,1 % (leta 2000 in 2008: okoli 10 %). Takšna rast tekočih izdatkov za stanovanja vpliva na drugo potrošnjo, najbolj pa na stanovanjske investicije oziroma izdatke, povezane s stanovanjem in hišo, ki so se v obdobju 2008–2015 zniževali.

Razporeditev gospodinjestev po razredih kaže, da se je v Sloveniji delež potrošnje v nižjem razredu v obdobju 2007–2015 povečevala (povečanje za 1,1 o. t.). Za gospodinjstva, ki se v Sloveniji uvrščajo v **srednji razred**, je značilno, da se je njihova potrošnje v obdobju 2007–2012 zmanjšala za 1,1 o. t. (od tega pričakovano bolj v nižjem srednjem kot v višjem srednjem razredu), v času varčevalnih ukrepov 2012–2015 pa se je potrošnja najbolj znižala v višjem srednjem in visokem razredu (tabela 6). Na močno znižanje potrošnje so poleg znižanih dohodkov vplivali še drugi dejavniki: zmanjšano kreditiranje gospodinjestev, povečanje odplačevanje dolgov, povečano varčevanje, nedvomno pa tudi psihološki dejavniki, povezani s tveganji.

Ekvivalentna potrošnja, merjena v SKM, se je med letoma 2005 in 2010 v Sloveniji hitro povečevala in zmanjševala zaostanke za EU. Hitro povečevanje potrošnje v nižjem in nižjem srednjem razredu je do leta 2010 izničila zaostanke in že dosegla raven, višjo od EU.

Tabela 5: Neenakosti v potrošnji na gospodinjstvo, Slovenija, 2000–2015, razmerje kvintilnih razredov 80/20¹³

	2000	2005	2008	2010	2012	2015
Z denarno vrednostjo lastne proizvodnje	3,89	4,19	4,39	4,09	3,82	3,53
Brez denarne vrednosti lastne proizvodnje	3,89	4,22	4,42	4,10	3,83	3,52

Vir: SURS, Anketa o porabi v gospodinjstvih, preračuni UMAR.

Opomba: gospodinjstva so razvrščena glede na izdatke za potrošnjo. Tako npr. 1. kvintilni razred vključuje 20 % gospodinjestev, ki imajo najnižje izdatke za potrošnjo.

¹² Po letu 2009 je prišlo do hitrega upadanja vrednosti finančnega premoženja gospodinjestev (delnice).

¹³ Razmerje kvintilnih razredov je razmerje med vsoto razpoložljivega dohodka, premoženja ali potrošnje gospodinjestev v najvišjem in najnižjem kvintilnem razredu.

¹⁴ Neenakost potrošnje na ekvivalentnega odraslega člana gospodinjstva, pri čemer se uporablja enaka OECD-ekvivalenčna lestvica kot pri primerjavi dohodkov, izkazujejo le podatki Eurostata, ki temeljijo na podatkovni zbirki Household Budget Survey (HBS). Na voljo so le podatki za leti 2005 in 2010.

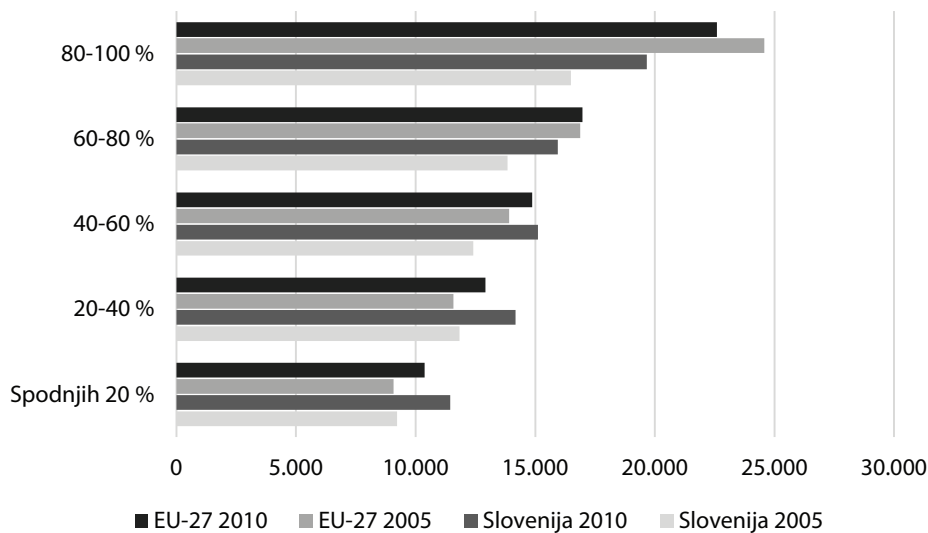
Tabela 6: Ocenjena potrošnja na gospodinjstvo, po razredih, Slovenija, 2007, 2010, 2012, 2015, v %

Razred	2007	2010	2012	2015
Nižji	8,3	8,5	9,3	9,4
Srednji	56,2	56,5	55,1	57,5
- Nižji srednji	31,9	32,0	31,1	34,3
- Višji srednji	24,3	24,5	24,0	23,4
Visoki	35,3	35,0	35,6	32,8

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Opomba: v nižjem razredu je potrošnja 1. in 2. decilnega razreda, v nižjem srednjem od 3. do 6. decilnega razreda, v višjem srednjem 7. in 8. decilnega razreda in v višjem razredu 9. in 10. decilnega razreda.

Slika 3: Porazdelitev povprečne ekvivalentne potrošnje, Slovenija in EU-27, 2005 in 2010, v SKM

Vir: Eurostat.

Opomba: nižji razred = spodnjih 20 %; nižji srednji razred = 20–60 %; višji srednji razred = 60–80 % in visoki razred je 80–100 %.

V višjem srednjem razredu je potrošnja rasla nekoliko počasneje in le delno premostila zaostanke za EU, ki so leta 2010 znašali samo še šest o. t. Visoka rast potrošnje v Sloveniji in njeno hkratno zmanjšanje v EU v visokem dohodkovnem razredu so zaostanek zmanjšali na 87 % povprečja EU (slika 3). Gibanje potrošnje v Sloveniji in EU v obdobju 2010–2015 bo po naši oceni verjetno privedlo do ponovne poglobitve zaostankov Slovenije za povprečjem EU predvsem v višjih razredih.

3. Sklepne ugotovitve

Ekonomske neenakosti so v Sloveniji tudi zaradi ukrepov politike praviloma nizke, a kažejo tendenco povečevanja. Neenakosti pri bruto dohodkih in premoženju se gibljejo okoli povprečja držav EU oziroma evrskega območja,

kar kaže, da tudi na Slovenijo vplivajo dejavniki, ki povečujejo neenakosti. Na nizko neenakost pri neto dohodkih vpliva država s svojimi politikami. Dohodkovne neenakosti bolj kot v drugih državah znižuje močna progresivna obdavčitev dela, nekoliko manj pa tudi socialni transferji, zato so neenakosti pri neto dohodkih med najnižjimi med državami EU. Neenakosti v potrošnji so se v obdobju 2008–2015 v Sloveniji zmanjševale, pri čemer spodnjih 20 % gospodinjstev potrošnje ni zmanjševala, do večjega zmanjšanja pa je prišlo pri 20 % gospodinjstev z največjo potrošnjo. Premoženske neenakosti so visoke, a še vedno nekoliko nižje od povprečja evrskega območja.

Določitev obsega in dohodkov srednjega razreda spremljajo različne metodološke opredelitve. Po opredelitvi, da med srednji razred sodijo gospodinjstva

z doseženim ekvivalentnim neto dohodkom med 60 % in 160 % mediane, je bil delež gospodinjstev v srednjem razredu v Sloveniji leta 2015 skoraj 70 % in je krepko presegel povprečje EU (59 %). Glede na splošne svetovne trende se delež srednjega dohodkovnega razreda tudi v Sloveniji postopno znižuje.

Pri razporeditvi (nižji razred – spodnjih 20 % gospodinjstev, nižji srednji razred 20–60 %, višji srednji 60–80 % in visoki razred 80–100 % gospodinjstev) ugotavljamo, da so v obdobju 2007–2015 svetovni trendi in kriza v Sloveniji dohodkovno najbolj prizadeli nižji razred, negativni vplivi so vidni tudi pri nižjem srednjem razredu, dohodki pa so se prelili v visokemu razredu (torej k 20 % gospodinjstev z najvišjimi dohodki), v zadnjih osmih letih se je delež dohodka v tem razredu okreplil za 0,8 o. t. Povsem drugačni so trendi pri potrošnji. Potrošnja se je med letoma 2007 in 2015 povečala v nižjem in nižjem srednjem razredu, v obeh višjih razredih pa zmanjšala.

Deleži dohodkov, potrošnje in premoženja so leta 2015 kljub postopnemu zniževanju v Sloveniji še vedno višji od povprečja EU (pri premoženju v evrskem območju) v nižjem in nižjem srednjem razredu, kar pomeni, da različni ukrepi ekonomske politike v Sloveniji bolj kot v povprečju drugih državah EU ščitijo življenjsko raven dobre polovice gospodinjstev. V višjem srednjem razredu so dohodki v Sloveniji enaki kot v povprečju EU, premoženje in potrošnja pa nižji. V višjem razredu (20 % gospodinjstev) so dohodki, premoženje in potrošnja krepko nižji kot v povprečju EU (evrskem območju).

Svetovni trendi, ki povzročajo ekonomske neenakosti, in kriza so v obdobju po letu 2008 vplivali na porazdelitve dohodkov, premoženja in potrošnje med slovenskimi gospodinjstvi, deleža vpliva svetovnih trendov pa ne moremo določiti. Povečanje svetovnih trendov, ki so odraz procesov globalizacije ter tehnološkega in tehničnega razvoja, nedvomno kažejo trendi dohodkov predvsem med mladimi in se nanašajo na povečano zaposlovanje za določen čas, pogodbeno delo, agencijsko delo in podobne oblike dela za omejen čas, ki je praviloma tudi slabše plačano. Naraščajoče neenakosti je doslej vedno uspešno zniževala politika s progresivnimi obdavčitvami, socialnimi transferji in drugimi ukrepi predvsem na področju trga dela. Po oblikovanju socialnih politik se Slovenija zgleduje po srednjeevropskih državah, ki s temi ukrepi ohranjajo predvsem nizke dohodkovne (ne pa tudi premoženjskih in potrošnih) neenakosti med gospodinjstvi. Na trende gibanja premoženja pa sta odločilno vplivala tudi procesa denacionalizacije in privatizacije.

Literatura in viri

Alich, A., Kontenga, K., Solé J. (2016). Income Polarization in the United States. Working Paper N° 16/121. Washington D. C.: International Monetary Fund.

Arrondel, L., Lamarche, P. in Savignac, F. (2015). Wealth effects on consumption across the wealth distribution empirical evidence. Frankfurt: European Central Bank.

Atkinson, A. B. (2013). Reducing income inequality in Europe. Bonn.

Autor, D. H., Dorn, D. (2013). The Growth of Low-Skill service Jobs and the polarization of the US Labor Market. American Economic Review 103(5). Pridobljeno na: <http://dx.doi.org/10.1257/aer.03.5.1553>, 11. 4. 2017.

Berg, A., Ostry, J. D. (2011). »Equality and Efficiency«. Finance and Development. Washington D. C: International Monetary Fund.

Dorn, F. (2016). On Data and trends in Income Inequality around the world. CESifo DICE Report 4.

ECB (2016). The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: results from the second wave. Statistics Paper series. Frankfurt: European Central Bank.

ECB (2016a). The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey. Wave 2. Statistical tables. Frankfurt: European Central Bank.

European Parliament (2014). Wage and Income Inequality in the European Union. Brussels: European Parliament.

Eurostat. Income and living condition (SILC). Luxembourg. Podatki se nahajajo na spletni strani: [Eurostat/database/population and social condition/living condition and welfare/income and living condition/distribution on income](http://eurostat/database/population%20and%20social%20condition/living%20condition%20and%20welfare/income%20and%20living%20condition/distribution%20on%20income).

Eurostat. Household budget survey. (HSB). Luxembourg. Podatki se nahajajo na spletni strani: [Eurostat/database/population and social condition/living condition and welfare/consumption expenditure of private households](http://eurostat/database/population%20and%20social%20condition/living%20condition%20and%20welfare/consumption%20expenditure%20of%20private%20households).

IMF (2015). Causes and Consequences of Income Inequality: A Global perspective. Washington D. C: International Monetary Fund.

Kochhar, R., Fry, R. (2015). America's »middle« holds its ground after the Great recession. Pew research center. Pridobljeno na: <http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/02/04>. 10. 10. 2016.

Milanović, Branko (2016). Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization. Cambridge: Harvard University.

Murn, A. Kajzer, A., Bratuž Ferik, B., Selan T., A., Sodja, U. (2017). Analiza neenakosti dohodkov, premoženja in potrošnje v Sloveniji. Delovni zvezek. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. Interno gradivo.

OECD (2014). Focus on Inequality and Growth. Paris: OECD.

OECD (2015). Income Inequality: The Gap between Rich and Poor, Paris: OECD.

OECD (2015a). In It Together. Why Less Inequality Benefits All. Paris: OECD.

Piketty, T. (2015). Kapital v 21. stoletju. Prevedla: Vesna Velovrh Bukilica. Naslov izvirnika: Le capital au XXIe siecle. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Saez, E., Zucman, G. (2014). Wealth inequality in the United states since 1913: Evidence from capitalized income tax data. Cambridge: National bureau of economic research.

Srakar, A., Verbič, M. (2015). Dohodkovna neenakost v Sloveniji in gospodarska kriza. Teorija in praksa, let. 52, 3/2015, str. 538–553. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Stanovnik, T. (1997). Revščina in marginalizacija prebivalstva v Sloveniji. DR, Vol.XIII (1997) 24/25, str. 23–39. Pridobljeno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr24-25Stanovnik.PDF>.

Stanovnik, T., Verbič, M. (2012). Porazdelitev plač in dohodkov zaposlenih v Sloveniji v obdobju 1991–2009. IB revija št. 1/2012, str. 57–70. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Stiglitz, E., Sen, A., Fitoussi, J. P. (2009). Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress. Bruselss: European Commission.

Stiglitz, J. E. (2015). The Great Divide : Unequal Societies and What We Can Do About Them. New York: W.W. Norton & Company, Hardcover.

SURS. SILC – Porazdelitev dohodka. Podatki pridobljeni na: SI-STAT / demografsko in socialno področje / življenjska raven / kazalniki revščine in socialne izključenosti / porazdelitev dohodka.

SURS. Anketa o porabi v gospodinjstvih. Podatki pridobljeni na: SI-STAT / demografsko in socialno področje / življenjska raven / porabljena sredstva in količine.

United Nations (2013). Inequality Matters: Report on the World Social Situation. New York: United Nations.